

بررسی میزان آشنایی و استفاده دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه از کتابخانه و اثرات آن بر موفقیت تحصیلی آنان

دکتر فاطمه خوئینی*، یونس حضرتی**

* دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی واحد علوم و تحقیقات تهران (عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه)
** مسئول کتابخانه مرکزی و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه

چکیده

کتابخانه دانشگاهی یکی از مراکز مهم اطلاع رسانی و گسترش علم و دانش می باشد که اطلاعات مورد نیاز دانشجویان را در اختیار آنان قرار می دهد. و دانشجویان نیز با مراجعه به کتابخانه می توانند در زمینه های مختلف علمی، پژوهشی و حتی سرگرمی و تفریحی اطلاعات لازم را کسب نمایند. لازم به ذکر است که آشنایی با شیوه بهره گیری از کتابخانه جایگاه قابل توجهی در امر تحقیق و پژوهش دارد.

با توجه به تجارب گسترش کتابخانه ها در نظام آموزش عالی کشورهای پیشرفته و تاثیر کتابخانه در امر تحصیل و موفقیت تحصیلی از یک سو، و از سوی دیگر با توجه به لزوم جایگزینی کتابخانه و منابع اطلاعاتی متناسب با نیازهای استادان و دانشجویان واحدهای دانشگاهی، انجام این تحقیق، به منظور تبیین اهمیت و جایگاه کتابخانه و منابع اطلاعاتی کتابخانه در سیستم آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی ضروری می باشد. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی، و از نظر روش، توصیفی از نوع پیمایشی می باشد. همچنین در این پژوهش از روش پرسشنامه استفاده شده است که با طرح سؤالاتی سعی شده تا اطلاعاتی در مورد میزان آشنایی دانشجویان با کتابخانه، میزان استفاده از کتابخانه، میزان آشنایی با منابع مرجع، میزان استفاده از منابع فارسی و لاتین، میزان استفاده از اینترنت و منابع الکترونیکی جمع آوری شود. در تحلیل اطلاعات نیز ابتدا مشخصات جمعیت شناختی نمونه های مورد مطالعه بررسی شده و سپس فرضیه های تحقیق مورد آزمون قرار گرفت. نتایج حاصل از این پژوهش با توجه به آزمون به عمل آمده (آزمون کای دو) و نتایج فرضیه های تحقیق نشانگر آن است که میزان آشنایی و استفاده دانشجویان از کتابخانه بر موفقیت تحصیلی آنان موثر بوده است.

واژه های کلیدی: کتابخانه، دانشجویان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه، موفقیت تحصیلی

مقدمه

دانشجویان ایفا می نمایند. سالیان درازی است که کتابخانه ها به اشکال مختلف وجود داشته اند. جهان امروز، جهان اطلاعات، ارتباطات و دانش است، از این رو توسعه علوم مختلف، عامل مهمی در پیشرفت هر جامعه ای

کتابخانه به عنوان بخش مهم و اساسی از مراکز آموزشی، نقش و اهمیت ویژه ای در به ثمر رساندن آموزش

تا از طریق آنها دسترسی به اطلاعات بر همگان میسر شود. نقش کتابخانه‌ها در فراهم آوری و قابل دسترس پذیر ساختن مواد خواندنی و انتشارات جدید به صورت نظام یافته و دائمی حائز اهمیت است. (فیضی، علیرضا، ۱۳۷۵). اهمیت مطالعه و یا به عبارتی خواندن به قصد یادگیری و دست یافتن به نکات تازه بر کسی پوشیده نیست. به طوری که یکی از راه‌های سنجش پیشرفت جوامع، میزان مطالعه و عادت کتابخوانی در بین افراد آن جوامع است. بر اساس تحقیقات انجام شده، به طور متوسط، هر ایرانی فقط دو دقیقه در روز مطالعه می‌کند که تا رسیدن به حداقل استاندارد جهانی راه زیادی در پیش داریم. در حالی که طبق آمارهای موجود، شاخص مطالعه یک انگلیسی به طور متوسط، در روز دو ساعت و نیم و یک فرد فرانسوی به طور متوسط دو ساعت است. (کاریخش راوری، ماشاء ا...، ۱۳۷۸). و همه می‌دانیم که استفاده صحیح از منابع کتابخانه یکی از ارکان موفقیت دوران تحصیل در دانشگاه به شمار می‌رود. و الزاما در انجام پژوهش‌های علمی نیاز مبرم به آشنایی با کتابخانه و استفاده از منابع آن احساس می‌گردد. هدف تحقیق و پژوهش حاضر پرداختن به اهمیت آشنایی با کتابخانه و استفاده از منابع آن و بررسی رابطه آن با موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه بوده است که با انجام این پژوهش و نتایج حاصل از آن نشانگر ارتباط تنگاتنگ آشنایی و استفاده از منابع کتابخانه با موفقیت تحصیلی می‌باشد. به طوری که این پژوهش با توجه به محاسبات انجام شده به روش کای دو کروباخ، و نتایج فرضیه‌های تحقیق نشانگر این است که میزان آشنایی و استفاده دانشجویان از کتابخانه بر موفقیت تحصیلی آنان کاملاً موثر می‌باشد.

اهداف تحقیق

هدف اساسی در این طرح بررسی و شناسایی راهکارهای رویکرد و آشنایی دانشجویان با کتابخانه و منابع کتابخانه‌ای و تاثیر آن بر میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه می‌باشد، که ارزشیابی میزان تاثیر کتابخانه بر موفقیت تحصیلی با

محسوب می‌شود؛ گفته می‌شود کتابخانه از نشانه‌های بارز بالندگی فرهنگ و تمدن و مایه گسترش دانش و قوام آیین نامه‌ها و استحکام باور ملت‌هاست. (فصلنامه کتاب، بهار ۱۳۸۵).

کتابخانه‌های دانشگاهی یکی از مهم ترین مراکز اطلاع رسانی و اشاعه دانش هستند که اطلاعات مورد نیاز پژوهشگران را در زمینه‌های موضوعی مختلف در اختیار آنها قرار داده و محلی است که دانشجویان برای تهیه منبع اطلاعاتی مورد نیاز خود می‌توانند به آن رجوع کنند. استفاده از کتابخانه بستگی به آشنایی هر دانشجو با کتابخانه و نیاز اطلاعاتی او دارد و تصور می‌شود اکثر دانشجویان با نحوه استفاده از کتابخانه و منابع آن آشنا نبوده و این باعث عدم بهره گیری مطلوب آنها از کتابخانه می‌شود. (امانی، غفور، ۱۳۸۰).

بیان مسأله

در جهانی که با بهره گیری از تکنولوژی‌های نوین سعی در کسب هر چه بیشتر اطلاعات داشته و ارتقاء سطح دانش توسط کشورهای مختلف، روندی رو به رشد دارد، فراهم آوردن اطلاعات مناسب و اطلاع رسانی سریع و به موقع نوعی قدرت و توانایی محسوب می‌شود. قدرتی که به رشد فرهنگی - اجتماعی و در نتیجه به رشد اقتصادی و سیاسی جوامع فعال تر در زمینه گردش اطلاعات منجر می‌شود. در واقع در جوامع پیشرفته سالها است توجه به ارتقاء سطح آگاهی و دانش عمومی، کلید و رمز پیشرفت محسوب می‌شود (امانی، غفور، ۱۳۸۰). مراکز اطلاع رسانی در این سیر پیشرفت نقش حساسی بر عهده دارند، زیرا با سه وظیفه عمده روبرو هستند:

۱. شناخت نیازها و ارزش‌های فرهنگی؛
  ۲. تهیه اطلاعات مناسب با آن نیازها و ارزش‌ها؛
  ۳. انتخاب مجرای مناسب برای انتقال اطلاعات به کسانی که بدان نیازمندند.
- وقتی که در جامعه ای ضرورت خواندن احساس شد و شوق دانستن در مردم بیدار گشت، یکی از مجراهای مناسب توزیع اطلاعات، شبکه کتابخانه‌ها در کشور است

پیشینه تحقیق

۱. بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تامین این نیازها

چکیده: پژوهش حاضر به بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تامین این نیازها می‌پردازد. این تحقیق بر آن است تا به سوالاتی در مورد منابع کسب اطلاعات، رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان و عوامل موثر بر این رفتار، نحوه دستیابی دانشجویان به اطلاعات، میزان استفاده از کتابخانه و وضعیت کتابخانه‌های دانشکده‌های مختلف دانشگاه شیراز بپردازد. دانشجویان تحصیلات تکمیلی، اطلاعات موردنیاز خود را از کتابخانه دانشکده تامین می‌کنند. مهم‌ترین عوامل عدم دسترسی به اطلاعات محدود بودن ساعات کار کتابخانه‌ها، محدود بودن امکانات جهت دریافت اطلاعات از خارج و موجود نبودن منبع اطلاعاتی در کتابخانه در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکترا عنوان شده است دانشجویان تحصیلات تکمیلی به منظور جستجوی اطلاعات از هر دو منبع چاپی و رایانه‌ای استفاده می‌کنند و استفاده از اینترنت در هر دو رو به افزایش است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که از بین عوامل موثر بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، جنسیت و مقطع تحصیلی بر این رفتار تاثیر داشته است و بین زنان و مردان از نظر انگیزه و هدف جستجوی اطلاعات و شیوه‌های جستجوی اطلاعات تفاوت معنادار وجود دارد. در مورد مقطع تحصیلی نیز وضع به همین منوال می‌باشد. نتایج به دست آمده از بررسی تاثیر مقطع تحصیلی پاسخگویان بر میزان رضایت آنها از خدمات کتابخانه نشان می‌دهد که در مجموع دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد در مقایسه با دانشجویان مقطع دکترا راضی‌تر می‌باشند (صفری راد، فاطمه، ۱۳۷۹).

۲. نقش منابع کمک آموزشی در رفع نیازهای اطلاعاتی معلمان بینش اسلامی مقطع متوسطه شهر تهران؛

چکیده: انسان در طول زندگی به طور اعم به تعلیم و تربیت و به طور اخص به تربیت مذهبی نیاز دارد؛ چون

مقایسه میانگین معدل دانشجویانی که از کتابخانه استفاده نموده‌اند، با دانشجویان که از کتابخانه استفاده نکرده‌اند، به بررسی و تعیین میزان موفقیت دانشجویان در دستیابی به هدفهای مورد نظر می‌پردازد.

اهداف فرعی:

۱. کمک به شناخت نقاط قوت و ضعف دانشجویان در رابطه با آشنایی با کتابخانه و تاثیر آن در میزان موفقیت آنها؛
۲. ترغیب و هدایت دانشجویان جهت مطالعه و یادگیری؛
۳. پی بردن به نقاط قوت و ضعف منابع کتابخانه و اجزا و عناصر آن (میزان مناسب بودن هدف‌ها، محتوا، روش‌ها، مواد و وسایل آموزشی مورد استفاده)؛
۴. تجدید نظر در برنامه ریزی چگونگی استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه و اصلاح آن در ادامه کار و یا برای دوره‌های آموزشی بعدی، از طریق کسب اطلاع از نتیجه کار و دریافت بازخورد.

فرضیه‌های تحقیق

- فرضیه اول: بین میزان استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.
- فرضیه دوم: بین شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه توسط دانشجویان با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.
- فرضیه سوم: بین میزان آشنایی دانشجویان با تجهیزات و امکانات موجود کتابخانه (اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی و...) با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.
- فرضیه چهارم: بین میزان استفاده دانشجویان از منابع لاتین با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.
- فرضیه پنجم: بین میزان آشنایی دانشجویان با روش‌های بازیابی اطلاعات (شیوه استفاده از برگه دان، پایگاه‌های اطلاعاتی مثل نمایه- رزنت، سیستم جستجوی کامپیوتری، منابع دایرة المعارفی) در کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.

بتوانند وظیفه خود را که همان تربیت و هدایت نسل جوان است به خوبی انجام دهند، در غیر این صورت، اگر معلمان بینش اسلامی نتوانند به منابع کمک آموزشی و اطلاع رسانی دسترسی پیدا کنند نمی‌توانند وظیفه خویش را انجام دهند. لذا دانش‌آموزان جهت یافت پاسخ سئوالات خود به افراد ناصالح و بی‌اطلاع از دین رجوع می‌کنند و سر از لامذهبی و بی‌بندوباری در می‌آورند. به آموزش معارف اسلامی تا قبل از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی توجه نمی‌شد، ولی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی برنامه ریزان آموزش و پرورش توجه شایسته‌ای به امر ترویج تربیت دینی در جامعه نمودند و طبق اصول کلی نظام آموزش و پرورش و همچنین اصل دوم و سوم تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی در نظام جدید متوسطه به همه جانبه بودن فعالیت‌های پرورشی و تربیت دینی و تربیت نیروی انسانی متخصص تاکید شده است. گروه معارف اسلامی وزارت آموزش و پرورش به منظور ارتقاء سطح علمی و آشنایی هر چه بیشتر معلمان بینش اسلامی کشور با شیوه‌های جدید تدریس و اهداف برنامه‌های درسی، منابع کمک آموزشی، خاصی را جهت استفاده این دسته از معلمان معرفی نموده است، که در این پژوهش به بررسی تامین نیازهای اطلاعاتی معلمان بینش اسلامی و میزان استفاده آنان از منابع کمک آموزشی در بین کلیه معلمان بینش اسلامی مقطع متوسطه مناطق بیستگانه آموزش و پرورش شهر تهران می‌پردازد که جهت سهولت انجام تحقیق، مناطق ۳ از شمال، ۶ از مرکز، ۸ از شرق، ۹ از غرب، ۱۷ از جنوب به طور تصادفی انتخاب شده و پژوهش در این مناطق صورت گرفته است (طاهری، حسین، ۱۳۷۳).

۳. بررسی نیازهای اطلاعاتی اساتید محقق در دانشگاه شیراز:

چکیده: بررسی نیازهای اطلاعاتی استادان محقق در دانشگاه شیراز، میزان استفاده آنها از منابع اطلاعاتی و شناخت مشکلات آنها در دستیابی به اطلاعات هدف تحقیق حاضر است. جهت دستیابی به اطلاعات مورد نیاز و همچنین برای پاسخ‌گویی به سئوالات تحقیق، پرسشنامه‌ای حاوی ۲۷ سوال بین استادان رشته‌های موضوعی مختلف

انسان به صورت فطری گرایش به مذهب دارد و پیامبرن به عنوان سفیران الهی مأموریت داشتند که استعدادهای بالقوه انسانها را شکوفا سازند و راه هدایت و ضلالت را به آنها نشان دهند. حس مذهبی ذاتاً وجود دارد و باید تربیت شود و بهترین مکان برای تربیت حس مذهبی کلاس‌های بینش اسلامی است. آموزش بینش اسلامی در دوره متوسطه از اهمیت خاصی برخوردار است و هدایت نسل جوان از آن کتاب‌های بینش اسلامی و معلمان بینش اسلامی است. درس دینی برای جامعه اسلامی ما یک درس بنیادی است و اگر جوانان ما متدین تربیت نشوند هیچ یک از اهداف موردنظر این حکومت تحقق نخواهد یافت و اساس این حکومت بر اعتقاد جوانان می‌باشد. دوران دبیرستان بهترین موسم سازندگی فکری و اعتقادی است. در این دوره است که باید دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت فرصت را غنیمت شمرده و با برنامه ریزی صحیح و اصولی با استفاده از وارستگان و شایستگان به تربیت نسل جوان همت گمارند و از این طریق پایه‌های فرهنگ اصیل اسلامی را در اعماق فکر و جان فرد در نسل تازه به دوران رسیده پی ریزی نمایند. درس بینش اسلامی با دروس دیگر تفاوت بنیادی دارد و هیچ یک از دروس دیگر از نظر جهت‌گیری کلی در زندگی سرنوشت‌ساز نیست؛ اما درس دینی ارتباط با مسأله حساس و مهمی بمانند "هدایت و ضلالت" دارد. نقش معلمان بینش اسلامی در تربیت نسل نوپای کشور اسلامی برکسی پوشیده نیست. تجربه نشان داده است مدارسی که از معلمان بینش اسلامی مجرب برخوردار هستند به مراتب مسائل و مشکلات عقیدتی و اخلاقی دانش‌آموزان آن مدرسه کمتر است. با توجه به عصر حاضر که عصر ارتباطات و به عبارت دیگر عصر انفجار اطلاعات نام گرفته است، وسعت و سرعت ارتباطات در سطح جهانی سبب شده است که فرهنگ‌های گوناگون از همدیگر متأثر شوند و با توجه به تهاجم فرهنگی دشمن جهت به انحراف کشیدن جوانان این کشور، لازم است که معلمان بینش اسلامی به منابع کمک آموزشی و اطلاع‌رسانی دسترسی بیشتری داشته باشند، تا با تامین نیازهای اطلاعاتی خود بتوانند جوابگوی سئوالات بیشماری که از طرف دانش‌آموزان می‌شود باشند و

پژوهش نشان داد که: تفاوت مقطع تحصیلی و زمینه فعالیت آموزشی باعث ایجاد تفاوت در نیازهای اطلاعاتی می‌شود. استفاده از انواع منابع اطلاعاتی با توجه به نوع نیاز آنان متفاوت است. استفاده از جزوه درسی به عنوان یک منبع اطلاعاتی در رشته گروه فیزیوپاتولوژی، کارآموزی و کارورزی اختلاف معناداری را نشان داد (ناظری، شاپور، ۱۳۷۳).

جامعه آماری

جامعه آماری مورد بررسی، کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ در مقاطع تحصیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه به تعداد ۸۷۸۷ نفر می‌باشد. به منظور انجام این بررسی، ابتدا با بررسی وضعیت تمامی بخش‌های کتابخانه مرکزی واحد فیروزکوه و آیتم‌های موثر در موضوع تاثیر کتابخانه بر موفقیت تحصیلی مشخص گردید. حجم نمونه آماری با مراجعه به جدول مرگان ۳۶۷ نفر تعیین گردید که ابتدا ابزار گردآوری داده‌های اطلاعاتی ما بین آنها توزیع و تعداد ۳۲۵ نفر پرسشنامه کامل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نمونه آماری

حجم نمونه آماری با مراجعه به جدول مرگان ۳۶۷ نفر تعیین گردید که ابتدا ابزار گردآوری داده‌های اطلاعاتی به شرح مندرجات جدول شماره ۱ و ۲ ما بین آنها توزیع و تعداد ۳۲۵ نفر پرسشنامه کامل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

(جدول شماره ۱): توزیع فراوانی جنسیت دانشجویان در

نمونه تحقیق

جنسیت دانشجویان	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۱۹۲	۵۹٪
زن	۱۳۳	۴۱٪
کل	۳۲۵	۱۰۰٪

در دانشگاه شیراز توزیع گردید. برنامه آماری MINI جهت اخذ نتایج مورد استفاده قرار گرفت یافته‌ها نشان می‌دهد که مهمترین منبع مورد استفاده محققان، مجلات خارجی و داخلی و در مرحله بعد کتاب می‌باشد. چکیده‌نامه‌ها و نمایه‌نامه‌ها و کتابشناسی‌های تخصصی از ابزارهای مورد استفاده برای جستجوی اطلاعات است. مهمترین مانع در دسترسی به اطلاعات عدم وجود منابع مورد نیاز در کتابخانه، محدودیت وقت و اشتغال زیاد، پراکندگی کتابخانه‌ها و عدم آگاهی از وجود منابع ذکر گردید. مهمترین انگیزه جستجوی اطلاعات، به دست آوردن اطلاعات در زمینه تحقیق و تدریس بیان گردید. به کارگیری فن‌آوریهای اطلاعاتی، برقراری شبکه‌های پیوسته رایانه‌ای، بیشترین پیشنهاد اعضای هیات علمی است. براساس نتایج به دست آمده، توصیه‌ها و پیشنهاداتی جهت بهره‌گیری از روش‌ها و اتخاذ برنامه‌هایی جهت در دسترس قراردادن اطلاعات ارائه گردیده است. (مکی زاده تفتی، ۱۳۷۶).

۴. بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته

پزشکی در مقاطع تحصیلی، فیزیوپاتولوژی، کارآموزی و کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران؛

چکیده: این پژوهش به بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در مقاطع تحصیلی فیزیوپاتولوژی، کارآموزی و کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران در سال ۱۳۷۲ با استفاده از روش پیمایشی توصیفی پرداخته است. اطلاعات از طریق پرسشنامه و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی - طبقه‌ای گردآوری شد. کل نمونه مورد پژوهش ۲۴۷ نفر دانشجو، شامل ۷۲ نفر در مقطع فیزیوپاتولوژی، ۹۰ نفر در مقطع کارآموزی و ۸۵ نفر در مقطع کارورزی بودند. در تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آزمون آماری Z برای مقایسه نسبت بین دو جامعه استفاده شده است. فرضیه‌های پژوهش عبارت‌اند از: ۱. نوع منابع کسب اطلاعات تحصیلی دانشجویان در مقاطع مختلف متفاوت است. ۲. نوع نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در سطوح مختلف دارای اختلاف معناداری است. یافته‌های

۳-۷) روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد.

۳-۸) روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این پژوهش برای توصیف اطلاعات از روش‌های آماری توصیفی از جمله:

جدول توزیع فراوانی،

درصد فراوانی،

و نمودار ستونی،

برای تحلیل اطلاعات با استفاده از روش کای دو فرضیه‌های مورد آزمون قرار گرفتند که آماره ی این آزمون به صورت زیر می‌باشد:

$$\chi^2 = \sum \frac{(Fo - Fe)^2}{Fe}$$

فرضیه‌های آماری این آزمون به شرح زیر است:

دو صفت مورد مطالعه مستقل از هم هستند: H_0

دو صفت مورد مطالعه مستقل از هم نیستند: H_1

یافته‌های تحقیق مبتنی بر آزمون فرضیه‌های تحقیق به شرح ذیل می‌باشند:

با توجه به نتیجه حاصل از آزمون اولین فرضیه پژوهش بیانگر این است که بین «میزان استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد». به عبارت دیگر به میزانی که دانشجویان از منابع کتابخانه استفاده نمایند در افزایش موفقیت تحصیلی آنان تأثیر ثمر بخشی خواهد گذاشت.

نتیجه حاصل از آزمون دومین فرضیه پژوهش نشان می‌دهد که بین «شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه توسط دانشجویان با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد». بدین معنی که یادگیری چگونگی استفاده از منابع کتابخانه و شناسایی بهترین روش استفاده از منابع کتابخانه همانا منتهی بر موفقیت تحصیلی خواهد بود.

در سومین فرضیه پژوهش، نظر و اعتقاد مبنی بر تأثیرگذاری آشنایی با تجهیزات و امکانات کتابخانه، (اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی، بانک‌های اطلاعاتی، و...) بر موفقیت تحصیلی دانشجویان را بیان می‌نماید. که نتایج حاصل از آزمون این فرضیه نشان داده است که بین «میزان آشنایی دانشجویان با تجهیزات و امکانات موجود

(جدول شماره ۲): توزیع فراوانی پایه تحصیلی آزمودنیها

درصد فراوانی	فراوانی	مقطع تحصیلی
۲۰٪	۶۴	کارشناسی ارشد
۵۸٪	۱۹۰	کارشناسی
۲۲٪	۷۱	کاردانی
۱۰۰٪	۳۲۵	کل

روش نمونه‌گیری

پس از انتخاب جامعه آماری بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، از بین رشته‌های مختلف تحصیلی موجود در دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزکوه، تعداد ۳۲۵ نفر انتخاب شده‌اند.

ابزار گردآوری اطلاعات

جهت جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از روش پرسشنامه استفاده شده است. در این پرسشنامه با طرح برخی از سوالات سعی شده است تا اطلاعاتی در مورد میزان آشنایی با کتابخانه، میزان استفاده از کتابخانه، میزان آشنایی با منابع مرجع، میزان استفاده از منابع فارسی و لاتین، میزان استفاده از اینترنت و منابع الکترونیکی جمع‌آوری شود.

روش‌های سنجش روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری

محقق به منظور سنجش روایی ابزار اندازه‌گیری از روش اعتبار قضاوتی استفاده نموده است. پرسشنامه‌ای که برای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق در پژوهش حاضر از آن استفاده شده است، از یک طرف بر اساس شاخص‌های برگرفته از چارچوب نظری تحقیق بوده و از طرف دیگر، مورد تأیید ۶ نفر از کارشناسان و کارشناسان ارشد در پژوهش‌های کتابداری بوده است.

محقق همچنین به منظور سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری با استفاده از نرم افزار آماری SPSS، آلفای کرونباخ ابزار را محاسبه نموده است که ۰/۸۷ محاسبه شده است، و باتوجه به اینکه آلفا بزرگ‌تر از ۰/۷ است لذا ابزار از پایایی مناسب برخوردار است. شیوه سنجش با مد نظر قرار دادن معدل ضعیف (زیر ۱۲)، معدل متوسط (۱۲ الی ۱۵) و معدل خوب (بالای ۱۵) مورد سنجش قرار گرفته است.

جستجوی کامپیوتری، منابع دایره المعارفی) با موفقیت تحصیلی بوده است. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه نشان داده است که بین «میزان آشنایی دانشجویان با روش‌های بازیابی اطلاعات (شیوه استفاده از برگه دان، پایگاه‌های اطلاعاتی مثل نمایه-رزنت، سیستم جستجوی کامپیوتری، منابع دایره المعارفی) در کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد». به عبارت دیگر میزان موفقیت تحصیلی در دانشجویان آشنا با روش‌های بازیابی اطلاعات، با اختلاف معناداری بیشتر از سایر دانشجویان است.

کتابخانه (اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی و...) با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد».

نتیجه حاصل از آزمون چهارمین فرضیه پژوهش بیانگر این مطلب است که بین «میزان استفاده دانشجویان از منابع لاتین با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد». به عبارت دیگر میزان موفقیت دانشجویان دانشجویانی که از منابع لاتین استفاده می‌کنند با اختلاف معناداری بیشتر از دانشجویانی است که از منابع لاتین استفاده نمی‌کنند.

در پنجمین فرضیه پژوهش، اعتقاد به ارتباط آشنایی دانشجویان با روش‌های بازیابی اطلاعات، (شیوه استفاده از برگه دان، پایگاه‌های اطلاعاتی مثل نمایه-رزنت، سیستم

(جدول شماره ۳): خلاصه نتایج آزمون‌های فرضیه‌های تحقیق

شماره فرضیه	H0	H1	آلفا	کای ۲ محاسبه شده	کای ۲ جدول	نتیجه
فرضیه اول	«بین میزان استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود ندارد.»	«بین میزان استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.»	.۰۵	۱۸/۹۴	۱۲/۵۹۲	رد H0
فرضیه دوم	«بین شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه توسط دانشجویان با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود ندارد.»	«بین شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه توسط دانشجویان با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.»	.۰۵	۳۵/۰۳	۱۲/۵۹۲	رد H0
فرضیه سوم	«بین میزان آشنایی دانشجویان با تجهیزات و امکانات موجود کتابخانه (اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی و...) با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود ندارد.»	«بین میزان آشنایی دانشجویان با تجهیزات و امکانات موجود کتابخانه (اینترنت، پایگاه‌های اطلاعاتی و...) با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.»	.۰۵	۲۴/۶۲۱	۱۲/۵۹۲	رد H0
فرضیه چهارم	«بین میزان استفاده دانشجویان از منابع لاتین با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود ندارد.»	«بین میزان استفاده دانشجویان از منابع لاتین با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.»	.۰۵	۲۲/۸	۱۲/۵۹۲	رد H0
فرضیه پنجم	«بین میزان آشنایی دانشجویان با روش‌های بازیابی اطلاعات (شیوه استفاده از برگه دان، پایگاه‌های اطلاعاتی مثل نمایه-رزنت، سیستم جستجوی کامپیوتری، منابع دایره المعارفی) در کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود ندارد.»	«بین میزان آشنایی دانشجویان با روش‌های بازیابی اطلاعات (شیوه استفاده از برگه دان، پایگاه‌های اطلاعاتی مثل نمایه-رزنت، سیستم جستجوی کامپیوتری، منابع دایره المعارفی) در کتابخانه با موفقیت تحصیلی آنان رابطه وجود دارد.»	.۰۵	۲۸/۸۴	۱۲/۵۹۲	رد H0

پیشنهادات مبتنی بر نتایج تحقیق

۱. در جامعه آماری مورد مطالعه افراد از نظر وضعیت معدل به سه گروه « زیر ۱۲، ۱۲-۱۵، بالای ۱۵ » تفکیک می‌شوند. نتایج حاصل از پاسخ به آزمون شماره ۱ تحقیق نشان دهنده این واقعیت است که میزان موفقیت تحصیلی دانشجویانی که از منابع کتابخانه استفاده می‌کنند، با اختلاف معناداری بیشتر از سایر دانشجویان است. لذا به نظر می‌رسد دانشگاه باید از یک طرف عناوینی از کتب مرتبط با موضوعات و رشته‌های تحصیلی دانشجویان، توسط اساتید در کلاس‌ها معرفی و مورد بررسی قرار گیرد و اساتید ملزم گردند تا دانشجویان را در جهت آشنایی با کتابخانه و استفاده از منابع آن تشویق و راهنمایی نمایند. از طرف دیگر جدیدترین مقاله‌ها و عناوین کتب در موضوع‌های مرتبط و مورد نظر و علاقه دانشجویان به آدرس الکترونیکی آنها ارسال شود.

۲- نتیجه حاصل از پاسخ به آزمون شماره ۲ نشانگر این است که دانشجویان آشنا با شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه با اختلاف معناداری موفقیت تحصیلی بیشتری نسبت به سایر دانشجویان دارند. به نظر می‌رسد کتابچه راهنمایی مبنی بر آشنایی با شیوه استفاده از منابع کتابخانه در ابتدای سال تحصیلی در اختیار دانشجویان قرار گیرد و همچنین کلاس‌های آشنایی با کتابخانه جهت آموزش شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه پیشنهاد می‌گردد. شیوه صحیح استفاده از منابع کتابخانه توسط دانشجویان با موفقیت تحصیلی آنان رابطه معناداری وجود دارد در جلسات توجیهی ابتدای سال تحصیلی کلاسی مبنی بر آشنایی با کتابخانه و طرز استفاده از آن برای دانشجویان برگزار گردد. واحد درسی با عنوان آشنایی با کتابخانه و طرز استفاده از آن برای کلیه دانشجویان در نظر گرفته شود

۳- نتایج حاصل از آزمون شماره ۳ و ۵ نشان می‌دهد که دانشجویان آشنا با تجهیزات و امکانات کتابخانه و آشنا با روش‌های بازیابی اطلاعات با اختلاف معناداری موفقیت تحصیلی بیشتری نسبت به سایر دانشجویان دارند. به نظر می‌رسد پیشنهاد ارائه شده در بند ۲ را می‌توان در جهت تقویت این تغییرات مطلوب نیز به کار گرفت.

۴- نتایج حاصل از پاسخ به آزمون شماره ۴ تحقیق نشان دهنده این واقعیت است که میزان موفقیت تحصیلی دانشجویانی که از منابع لاتین کتابخانه استفاده می‌کنند، با اختلاف معناداری بیشتر از سایر دانشجویان است. به نظر می‌رسد پیشنهاد ارائه شده در بند ۱ را می‌توان در جهت تقویت این تغییرات مطلوب نیز به کار گرفت.

محدودیت‌های تحقیق

۱. جامعه مورد مطالعه محدود به یکی از واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی است.

۲. قلمرو زمانی تحقیق محدود به سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ است.

۳. وجود برخی از متغیرهای مزاحم که می‌تواند بر عدم آشنایی دانشجویان با کتابخانه و استفاده از منابع آن موثر باشد که متأثر از عدم وجود پیشینه آشنایی دانشجویان با کتابخانه قبل از ورود به دانشگاه و درصد مطالعه پایین در بین آنان است

پیشنهادات به سایر محققان

نتیجه کلی‌تر اینکه، توجه به مبحث پیوند بین تحقیق و پژوهش مبتنی بر موفقیت و استفاده از کتابخانه در مراکز آموزش عالی و علی‌الخصوص در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی قابل توجه و لازم به برنامه‌های مدون و عملی می‌باشد، لذا در جهت تحقق این امر پیشنهادات زیر توصیه می‌گردد.

۱. ضروری است کتابخانه دانشگاه به عنوان جزئی لازم از سازمان نهادهای شونده. این کار مستلزم فرهنگ‌سازی در مراکز آموزش عالی به‌ویژه تشکیلات و روش‌ها و... در میان مدیران و مسئولین از طریق ایجاد کمیته‌های کتابخانه‌ای با حضور کتابداران و مسئولین دانشگاه‌ها و انتقال دیدگاه‌های این کمیته به مدیران رده بالا جهت توجه خاص به توسعه کتابخانه می‌باشد.

۲. جلب حمایت مدیران دانشگاه در پشتیبانی از رشد و توسعه کتابخانه‌های دانشگاه به طرق مقتضی از قبیل نشان دادن ارزش و اهمیت منابع اطلاعاتی در توسعه

اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌ها در تامین این نیازها، پایان نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز

۵- طاهری، حسین، ۱۳۷۳، نقش منابع کمک آموزشی در رفع نیازهای اطلاعاتی معلمان بینش اسلامی مقطع متوسطه شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس

۶- مکی زاده تفتی، بی بی فاطمه، ۱۳۷۶، بررسی نیازهای اطلاعاتی اساتید محقق در دانشگاه شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز

۷- ناظری، شاپور، ۱۳۷۳، بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان رشته پزشکی در مقاطع تحصیلی، فیزیوپاتولوژی، کارآموزی و کارورزی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران

آموزش و پژوهش دانشجویان و در نتیجه سرمایه‌گذاری در جهت توسعه هر چه بیشتر کتابخانه‌ها.

۳. استفاده از کارکنان و مدیران دارای تخصص کتابداری برای اداره کتابخانه‌های دانشگاهی.

۴. در نظر گرفتن بودجه مناسب برای تجهیز کتابخانه‌های دانشگاهی جهت توسعه وضعیت فیزیکی، تجهیزات کالبدی، فضا و منابع روزآمد.

۵. در نظر گرفتن فعالیت‌های جنبی مانند برگزاری نمایشگاه‌ها، جلسات سخنرانی، مسابقات مختلف و... در شرح وظایف کتابخانه‌های دانشگاهی.

منابع:

- ۱- امانی، غفور، ۱۳۸۰، کتابخانه‌های مدارس و نقش آنها در ایجاد عادت مطالعه در دانش آموزان، اردبیل: انتشارات تراز
- ۲- فصلنامه کتاب، ۱۳۸۵، شماره ۶۵
- ۳- کاریبخش راوری، ماشاء...، ۱۳۷۸، چگونه کودکان و نوجوانان را به مطالعه علاقه مند کنیم، تهران: انتشارات مدرسه
- ۴- صفری راد، فاطمه، ۱۳۷۹، بررسی نیازهای